

КЛАСИФІКАЦІЯ ТРАНСКОРДОННИХ РЕГІОНІВ НА ЗОВНІШНІХ КОРДОНАХ УКРАЇНИ

Транскордонне співробітництво є одним з найбільш дієвих механізмів, покликаних сприяти розвитку інституційного середовища та розширенню законодавчих рамок у контексті збільшення отримуваних із транскордонних ринків благ і формалізації відносин у транскордонному регіоні, із залученням до цього процесу всіх його структуротворчих елементів [3].

У науковій літературі виділяється три основні види транскордонних регіонів, до яких входять прикордонні території України [2]:

1. За участю регіонів нових держав – членів ЄС.
2. За участю регіонів держав СНД.
3. Морський транскордонний регіон.

З погляду характеру та механізмів дії основних структуротворчих елементів на становлення цих транскордонних регіонів, наведена класифікація є достатньо показовою. Адже в кожному з трьох видів транскордонних регіонів, що формуються за участю прикордонних територій України, функціонують особливі механізми транскордонного співробітництва, які визначаються управлінською та підприємницькою культурою, адміністративно-територіальним устроєм, інституційним середовищем, розвитком інфраструктури та людського капіталу та інших чинників впливу в кожній з прикордонних адміністративно-територіальних одиниць – учасників відповідних транскордонних регіонів.

Так, для першого виду транскордонних регіонів, до яких можна віднести українсько-польський, українсько-словацький, українсько-угорський, українсько-румунський, а також сформовані на їхній основі комбіновані транскордонні регіони (наприклад українсько-польсько-словацький чи

українсько-румунсько-угорський), характерними є достатньо неоднорідний розвиток місцевого самоврядування, ринкової інфраструктури та інституційного середовища по різні боки кордону (в прикордонних адміністративно-територіальних одиницях України та країн ЄС), а також відмінності в характері функціонування ринків і якості людського капіталу. Водночас, тут спостерігається нівелювання диференціації у рівнях розвитку за всіма вищеокресленими напрямками транскордонної співпраці, що дозволяє вести мову про поступову еволюцію відповідних транскордонних регіонів і формування в їхніх межах сучасних транскордонних ринків.

Основними тенденціями у розвитку цього виду транскордонних регіонів є подальша активізація інвестиційної співпраці на основі збільшення обсягів залучення іноземних інвестицій з країн ЄС у прикордонні території України, реалізація спільних бізнес-проектів, включаючи розробку нових продуктів і послуг, зокрема в туристичній та науково-освітній галузях, сфері ІТ-технологій, агропродовольчому секторі, видобувній промисловості тощо. Крім того, створення Зони вільної торгівлі України з ЄС покликане інтенсифікувати торговельні потоки в межах таких транскордонних регіонів, що також сприятиме їхньому подальшому розвитку.

Транскордонні регіони другого виду (створені на кордоні України з Російською Федерацією, Молдовою та Білоруссю), мають власну специфіку функціонування. По-перше, вони є значно менш однорідними за своєю сутністю від транскордонних регіонів першого виду. Так, наприклад, українсько-молдовський та українсько-білоруський транскордонні регіони значно відрізняються між собою, і є не дуже подібними до українсько-російського транскордонного регіону, який, у свою чергу, може бути поділений ще на декілька субрегіонів, зокрема: Північний (Дніпровський), Слобожанський, Східний (Донбаський) тощо.

Водночас, спільними рисами для всіх цих транскордонних регіонів, які належать до другого виду, є наявність в їх інституційному середовищі цілої низки елементів, притаманних старим формам взаємовідносин між прикордонними територіями України, Росії, Білорусі та Молдови, що мали місце в умовах

існування ЄСР. Це чинить гальмуючий вплив на формування сучасних механізмів транскордонного співробітництва в цих регіонах і знаходить своє відображення в обмеженні владних повноважень і фінансової самостійності органів місцевого самоврядування, недорозвиненості транскордонної та прикордонної інфраструктури, якості людського капіталу і, в кінцевому підсумку, призводить до звуження сфери поширення відповідних транскордонних ринків.

Третій вид транскордонних регіонів, створених за участю прикордонних територій України, а саме – морський транскордонний регіон, включає у себе відповідні адміністративно-територіальні одиниці країн чорноморського басейну. Характерною ознакою транскордонної співпраці в цьому регіоні є переважна спрямованість на сприяння в реалізації потужних геоелектричних проектів у галузях енергетики і транзиту енергоносіїв, транспорту, телекомунікацій, торгівлі тощо. Актуальними є також екологічні та інфраструктурні проекти.

Характерними ознаками розвитку морського транскордонного регіону є відносна розвиненість інституційного та підприємницького середовища, насамперед за рахунок країн – членів ЄС, а також недостатня розвиненість інфраструктури і транскордонних ринків, які сьогодні є одними з основних пріоритетів у рамках програм чорноморського співробітництва [1].

Загалом, найбільш характерні риси різних видів транскордонних регіонів, створених за участю прикордонних територій України, наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Структура та характеристика транскордонних регіонів, до яких входять прикордонні території України *

Показники	Види транскордонних регіонів		
	за участю регіонів держав ЄС	за участю регіонів держав СНД	морський
Міське самоврядування	Відносно розвинуте	Недостатньо розвинуте	Недостатньо впливає
Транскордонна інфраструктура	Неоднорідна, з потенціалом до розвитку	Відносно однорідна, але недостатньо розвинена	Неоднорідна, недостатньо розвинена

* Авторська розробка

Інституційне середовище	Відносно розвинуте, еволюційно-зростаюче	Недостатньо розвинуте	Помірно розвинуте
Людський капітал	Диференційований, що має тенденцію до розвитку	Однорідний, недостатньо розвинутий	Відносно розвинений
Транскордонні ринки	Неоднорідні, відносно розвинені	Однорідні, слабо розвинені	Неоднорідні, слабо розвинені

Відмінність між різними видами транскордонних регіонів, що знаходяться на зовнішніх кордонах нашої держави, полягає не лише в характері дії основних структуротворчих елементів на їхній розвиток. Вона також виявляється і у принципах формування відповідних транскордонних регіонів. Адже "транскордонні регіони – це території, на яких проживають спільноти людей, тісно пов'язаних різнобічними стосунками, але розділених кордонами... Вони стикаються з ідентичними соціально-економічними, соціально-культурними, політичними і законодавчими проблемами" [2]. Це зумовлює відмінності у принципах формування та функціонування транскордонних регіонів на кордонах з різними державами, оскільки ці принципи змінюються відповідно до наявних проблем та ментально-психологічних характеристик населення кожної з прикордонних територій.

Література

1. Гаврас П. Розвиток і поступовість – економічні досягнення, підприємницька діяльність та моделі інвестування й торгівлі у чорноморському регіоні / Чорноморська синергія. Матеріали міжн. конф. Одеса – Стамбул. – 2007. – С. 61.
2. Мікула Н.А. Національна доповідь «Сучасний стан та перспективи розвитку транскордонного співробітництва в Україні» (основні положення проекту) / Н.А. Мікула, В.В. Толкованов // Регіональна економіка. – 2010. – № 3 (57). – С. 12.

3. Фактори і механізми забезпечення конкурентоспроможності регіону :
Наукова доповідь / НАН України. Інститут регіональних досліджень. Науковий
редактор П. Беленький. – Львів, 2005. – С. 31. (145 с.)